

HILARI MANTEL

OGLEDALO
I SVETLOST

— I DEO —

S engleskog prevela

Marija Pavićević

Čarobna
knjiga

*Meri Robertson,
u čast dugogodišnjeg prijateljstva*

*Frères humains qui après nous vivez
N'ayez les cuers contre nous endurciz.*

*Ljudi, sabračo moja što živećete posle nas,
Ne budite srca tvrda prema nama.¹*

Fransoa Vijon

*Pogledaj kako vetar duva,
Jer mi smo spremni da zaplovimo.*

*Nojev potop,
iz ciklusa pozorišnih komada
Česterske misterije*

---

¹ Iz *Balade obešenih* (fr.). (*Ballade des Pendues*). (Prim. prev.)

DEO PRVI

I

Propast (I)

London, maj 1536.

Čim je kraljici glava odrubljena, on ode. Oštar napad gladi podseti ga da je vreme za drugi doručak ili možda rani ručak. Jutrošnjim događajima odstupilo se od svakidašnjice, tako da nema smernica kojima bismo se vodili u ovim novim okolnostima. Prisutni, koji su klečali moleći se za prelazak duše na onaj svet, ustadoše i staviše šešire na glave. Ta lica pod šeširima bila su zapanjena.

Međutim, vrati se da zahvali dželatuu. Čovek je svoju dužnost obavio sa stilom – i premda ga kralj dobro plaća, važno je nagraditi dobro obavljen posao, i pohvalom i novcem. Zna on to iz iskustva, budući da je i sam nekada bio siromah.

Maleno telo leži na gubilištu onako kako je palo: trbuhom nadole, raširenih ruku, u grimiznoj lokvi, dok krv curi između dasaka. Francuz – pošto su dželata poslali iz Kalea – podigao je glavu s tla, umotao je u platno, a zatim je pružio jednoj od žena pod velom koje su bile u Aninoj pratnji pred sam kraj njenog života. Primetio je kako je ta žena zadrhtala od glave do pete kad je preuzela zavežljaj. Čvrsto ga je držala, jer je glava teža nego što bi se očekivalo. I to zna iz iskustva, budući da je bio na bojnou polju.

Žene su činile sve kako valja. Ana bi bila ponosna na njih. Ne dozvoljavaju da je iko dotakne; ispruženih ruku teraju svakoga ko pokuša da im pomogne. Gaze po krvi i nadvijaju se nad mršavim lešou. On čuje njihove uzdahe dok podižu ono što je ostalo od nje držeći je za odeću; boje se da će se odeća pocepati i da će dodirnuti

njeno telo, koje se brzo hladi. Opkoračuju jastuk na kome je klečala, sada natopljen njenom krvlju. Krajičkom oka on spazi da je brzo promakla neka prilika, neki suvonjav čovek u kožuhu. To je Frensis Brajan, spretan i okretan dvoranin, koji hita do Henrija da mu saopšti kako je razrešen bračne dužnosti. Veruj Frensisu, pomisli: on je rođak preminule kraljice, ali seti se da je i rođak buduće kraljice.

Stražari iz Kule su pronašli sanduk za strele koji treba da posluži kao mrtvački kovčeg. Uzano telo je stalo u njega. Žena koja drži glavu klekne jednom nogom uz naklon da bi odala počast dok se zavežljaj natapa. Pošto u sanduku više nema mesta, spusti ga podno nogu leša. Ustane i prekrsti se. Ruke posmatrača oponašaju taj njen pokret, pa se i njegova ruka pomeri; međutim, uzdrži se i stegne je blago u pesnicu.

Žene je pogledaju poslednji put. Potom se odmaknu držeći ruke podalje od sebe da ne bi umazale odeću. Jedan od Kingstonovih ljudi im ponudi platnene ubruse – mada prekasno, jer su sada beskorisni. Ovi ljudi su neverovatni, kaže on Francuzu. Zar nisu mogli da nađu kovčeg kad su već imali dovoljno vremena da se pripreme? Znali su da će biti pogubljeni. Nije se ni najmanje sumnjalo u to.

„Ali možda i jeste, *maitre*² Kremijele.“ (Nijedan Francuz ne ume da izgovori njegovo ime.) „Možda i jeste, jer verujem da je sama leđi mislila kako će kralj poslati glasnika da to spreči. Jeste li приметili da se, čak i dok se pela uz stepenice, osvrkala preko ramena?“

„Nije on mislio na nju. Sve njegove misli potpuno su zaokupljene njegovom novom nevestom.“

„*Alors*³, možda će ovog puta imati više sreće“, kaže Francuz. „Nadajte se da će biti tako. Ako budem morao ponovo da dolazim, skuplje ću naplatiti.“

Čovek se okrene i počne da čisti svoj mač. Čini to s ljubavlju, kao da je to oružje njegov prijatelj. „Čelik iz Toleda.“ Ispruži ga da bi se sagovornik divio. „Još uvek moramo da idemo kod Španaca da bismo nabavili ovakvo britko sečivo.“

² Gospodar (fr.). (Prim. prev.)

³ Onda (fr.). (Prim. prev.)

On, Kromvel, jednim prstom dotakne metal. Ne biste pretpostavili ako ga sad pogledate, ali njegov otac je bio kovač; zato gaji ljubav prema gvožđu, čeliku, svemu što se iskopava iz zemlje ili što se kuje, svemu što se izliva, kali, oštri. U dželatovu oštricu je ugravirana Hristova kruna od trnja i reči molitve.

Posmatračci se razilaze, dvorani, gradski većnici i zvaničnici, skupine ljudi u svilenim odorama i sa zlatnim lancima, u tjudorovskim livrejama i sa obeležjima londonskih esnafa. Desetine svedoka, od kojih nijedan nije siguran šta je video; shvataju da je kraljica mrtva, ali sve se prebrzo odvilo da bi tu činjenicu prihvatili. „Nije patila, Kromvele“, kaže Čarls Brendon.

„Milorde Safoče, možeš biti zadovoljan, pošto jeste.“

Brendon ga prezire. Kad su ostali prisutni kleknuli, vojvoda je tvrdoglavo ostao da stoji; toliko je mrzeo kraljicu da nije hteo da joj ukaže ni toliko poštovanja. Seća se kako je posrćući išla ka gubilištu: pogled joj je, kako je Francuz rekao, bio uprt negde preko ramena. Čak i dok je izgovarala svoje poslednje reči, tražeći od ljudi da se mole za kralja, gledala je nekud iznad okupljene svetine. Ipak, nije dopustila sebi da je nada poljulja. Retko koja žena ostane tako prisebna do samog kraja, kao i retko koji muškarac. Video je da je počela da drhti, ali tek posle poslednje molitve. Nije bilo panja, čovek iz Kalea ga nije koristio. Od nje se zahtevalo da kleči uspravno, bez oslonca. Jedna od njenih dvorkinja vezala joj je povez preko očiju. Nije videla mač, čak ni njegovu senku, a sečivo joj je prošlo kroz vrat uz uzdah, lakše nego makaze kroz svilu. Svi mi žalimo što je moralo da dođe do ovoga – to jest, većina nas, ali ne i Brendon.

Potom odnesu sanduk od brestovine prema kapeli, gde su kamene ploče podignute, da bi je smestili da počiva pored tela svog brata, Džordža Bolena. „Delili su postelju dok su bili živi“, kaže Brendon, „pa je sasvim prikladno da dele i grobnicu. Da vidimo koliko će se sada dopadati jedno drugom.“

„Dodite, prvi sekretaru“, kaže upravnik Kule. „Priredio sam zakusku i nadam se da ćete mi ukazati čast i uveličati je svojim prisustvom. Danas smo svi rano ustali.“

„Možete da jedete, gospodine?“ na to će njegov sin Gregori, kome je to bilo prvi put da prisustvuje pogubljenju.

„Moramo da radimo kako bismo jeli i da jedemo kako bismo radili“, kaže Kingston. „Od kakve je koristi kralju sluga koji je smeten samo zato što nije pojeo parče hleba?“

„Smeten“, ponovi Gregori. Nedavno je njegov sin poslat da izučava veštinu govornišva i, premda mu još uvek nedostaju žar i stav neophodni za retorički nastup, reči su počele više da ga zanimaju ukoliko se posmatraju pojedinačno. Ponekad kao da ih pomno proučava. Ponekad kao da ih pipka štapom. Ponekad se stiče utisak – a ovo poređenje je prosto neizbežno – kao da im prilazi s ljubopitljivošću psa koji maše repom kad vidi izmet drugog predstavnika svoje vrste. „Gospodine Vilijame“, upita upravnika, „da li je ijedna engleska kraljica pogubljena do sada?“

„Koliko je meni poznato, nije, mladi gospodine“, odgovori mu upravnik. „Uglavnom, nije otkad sam ja u službi.“

„Shvatam“, kaže on; on, Kromvel. „Dakle, greške od poslednjih nekoliko dana načinjene su samo zato što ti nedostaje vežba? Ne možeš da obaviš nešto kako treba iz prvog puta?“

Kingston se od srca nasmeje. Verovatno zato što misli da se ovaj šali. „Čujete li vi ovo, milorde Safoče?“, obrati se on Čarlsu Brendonu. „Kromvel kaže da mi je potrebno više vežbe u odsecanju glava.“

Nisam to rekao, pomisli. „Sva sreća pa nađoste i onaj sanduk za strele.“

„Da se ja pitam, bacio bih je na đubrište“, kaže Brendon. „A brata bih ispod nje. I postarao bih se da njihov otac sve to gleda. Ne znam šta smerlaš, Kromvele. Zašto si ga ostavio u životu da pravi neprilike?“

Ljutito se okrene prema njemu; često glumi da je rasrđen. „Milorde Safoče, i sam si više puta uvredio kralja, a onda si ga na kolenima preklinjao da ti oprosti. A budući da si takav kakav si, ne sumnjam da ćeš ga opet uvrediti. I šta onda? Želiš li kralja kome je pojam milosti stran? Ako voliš kralja, kao što kažeš, posveti malo pažnje njegovoj duši. Jednog dana će i on doći pred Boga i odgovarati za svako delo. Ako

kažem da Tomas Bolen ne predstavlja opasnost za kraljevstvo, onda tako i jeste. Ako kažem da će živeti povučeno, onda će tako i živeti.“

Dvorani koji gaze preko zelene površine radoznalo ih gledaju: Safoka sa onom bradurinom, njegove oči iz kojih iskri bes, njegova široka prsa, i krutu priliku povijenih ramena prvog sekretara u smeđem staromodnom ogrtaču. Obazrivo se razdvoje i poput dva rukavca obiđu oko zapodenute rasprave, ponovo se sjedinjujući i ćaskajući s druge strane.

„Boga ti“, kaže Brendon. „Ti to mene učiš pameti? Mene? Pripadnika kraljevske loze? Ti, s položaja na kome si?“

„Tamo sam gde me kralj postavi. Naučiću te svemu što treba da naučiš.“

Kromvele, šta to činiš?, pomisli. Obično je oličenje učtivosti. Međutim, ako čovek ne može da govori istinu nakon pogubljenja, kad može?

Uskosa pogleda svog sina. Za mesec dana ćemo biti tačno tri godine stariji nego na Aninom krunisanju. Neki od nas su postali mudriji; neki viši. Kad je Gregoriju rečeno da treba da prisustvuje njenom pogubljenju, pokušao je to da izbegne. „Ne mogu. To je žena, ne mogu.“ Ipak, ovaj dečak je uspeo da ostane pribran i da drži jezik za zubima. „Uvek kad se nađeš u javnosti“, rekao je Gregoriju, „znaj da te ljudi posmatraju kako bi se uverili da li si sposoban da me slediš u službi kralju.“

Uzmaknu da bi se naklonili vojvodi od Ričmonda, Henriju Ficroju, kraljevom vanbračnom sinu. On je naočit momak nežne, rumene puti i crvenkastoplave kose, što je nasledio od oca: mlado stablo, poput vrbe, momak koji još nije izrastao do visine koju treba da dostigne. Zanjše se iznad obojice. „Prvi sekretaru? Engleska je od jutros bolje mesto.“

„Milorde“, kaže mu Gregori, „ni vi niste kleknuli. Kako to?“

Ričmond pocrveni. Zna kad je pogrešio i to pokaže onako kako njegov otac uvek pokazuje, ali će se, poput svog oca, tvrdoglavo braniti pravdajući svoje postupke. „Neću da budem licemer, Gregori. Moj gospodin otac mi je rekao da bi me ona otrovala. Kaže da se hvalisala

da će to učiniti. Sada su sve njene monstruozne preljube razotkrivene i pravedno je kažnjena.“

„Niste valjda bolesni, milorde?“ Sigurno je popio previše vina sinoć, pomisli: nazdravljao je svojoj budućnosti, u to nema sumnje.

„Samo sam umoran. Idem da spavam. Da zaboravim na ovaj prizor.“

Gregori otprati Ričmonda pogledom. „Misliš li da će on ikad moći da bude kralj?“

„Ako će biti, zapamtiće te“, kaže razdragano Kromvel stariji.

„Ah, pa on me već poznaje“, odvratila Gregori. „Jesam li rekao išta pogrešno?“

„Nije pogrešno da čovek govori ono što misli. U pažljivo odabranim prilikama. One ti mogu to otežati. Ali moraš to da činiš.“

„Mislim da nikad neću biti većnik“, kaže Gregori. „Mislim da to nikad neću naučiti – kada da govorim, a kada da ćutim, kada da gledam, a kad ne. Rekao si mi da će ona umreti čim vidim oštricu mača u vazduhu – u tom trenutku si mi rekao da pognem glavu i zatvorim oči. Ali pogledao sam tebe – ti nisi žmurio.“

„Naravno da nisam.“ Uhvati sina za ruku. „Ličilo bi na preminulu kraljicu da prikači sebi glavu za vrat, uzme mač i pojuri me sve do Vajthola.“ *Jeste mrtva, pomisli, ali i dalje me može uništiti.*

Doručak. Lepe vekne belog hleba, vino jako kao zemlja. Vojvoda od Norfoka, pokojničinić ujak, pozdravi ga klimnuvši glavom. „Većina leševa ne bi stala u sanduk za strele, jelda? Morao bi da im otfikariš ruke. Misliš li da će Kingston biti unapređen?“

Gregori će zaprepašćeno: „Ser Vilijam nije stariji od vas, milorde.“

Prolomi se smeh kao grmljavina. „Misliš da bi ljude starije od šezdeset godina trebalo poslati u penziju?“

„On misli da bi ih trebalo skuvati kako bi se dobio lepak.“ Obgrli jednom rukom sinovljeva ramena. „Uskoro će skuvati i rođenog oca. Zar nećeš?“

„Ali ti si mnogo mlađi od milorda Norfoka.“ Gregori se okrene prema vojvodi da bi ga obavestio: „Moj otac je dobar zdravljak, ako se

izuzme ona čudna groznica koju je dobio kad je bio u Italiji. Tačno je da ostaje duže na poslu, ali on smatra da prekovremeni rad nije ubio nikoga, često to kaže. Njegov lekar kaže da ni topovsko đule ne može da ga obori.“

Okupljeni su posmatrali kako zakivaju poklopac sanduka s pokojnom kraljicom i sada se tiskaju pred otvorenim vratima. Gradski zvaničnici se laktaju da bi se progurali kroz masu, željni da probore koju s njim. Svi su mu postavljali ista pitanja: *Prvi sekretaru, kada ćemo videti novu kraljicu? Kada će nam Džejn učiniti tu čast? Hoće li se provesti kroz ulice ili će ploviti kraljevskom baržom? Kakve grbove i obeležja će kraljica imati i koje geslo? Kada možemo da obavestimo slikare i umetnike i kažemo im da počnu da rade? Hoće li uskoro biti krunisanje? Čime je možemo darivati, čime zadobiti njenu naklonost?*

„Vreća novca je prihvatljiv dar“, kaže on. „Ne verujem da ćemo je videti u javnosti dok se ona i kralj ne venčaju, ali i do toga će uskoro doći. Ona je pobožna na starinski način, pa će zdušno prihvatiti svaku zastavu ili obojenu tkaninu na kojima su naslikani anđeli, sveci ili Presveta Bogorodica.“

„Dakle“, ogłosi se gradonačelnik, „možemo da potražimo ono što imamo još od vremena kraljice Katarine?“

„To bi bilo mudro, ser Džone, i uštedete novac u gradskoj kasi.“

„Imamo život Svete Veronike oslikan u više prizora na drvenoj podlozi“, dobaci jedan stariji pripadnik esnafa. „Na prvom ona stoji i rida pored Hrista, koji nosi krst ka Golgoti. Na drugom...“

„Naravno“, promrmlja on.

„... na drugom svetica briše lice našeg Spasitelja. Na trećem drži tkaninu umrljanu krvlju na kojoj se vidi lik Hristov, koji se jasno otisnuo od njegove svete krvi.“

„Moja žena je primetila“, kaže upravnik Kingston, „da je sada već pokojna kraljica jutros odložila ukrasnu maramu za glavu koju inače nosi i odabrala jednu kakovu je nosila pokojna Katarina. Pita se šta li joj je to značilo.“

Možda je kraljica na samrtni želela da ukaže poštovanje već preminuloj kraljici, pomisli on. Ovog jutra će se njih dve sresti u nekom drugom svetu, gde će nesumnjivo imati o mnogo čemu da razgovaraju.

„Eh, da se moja sestričina ugledala na Katarinu i u drugim stvarima“, kaže Norfok. „Da je bila poslušna, smerna i pokorna, možda bi joj glava još bila na ramenima.“

Gregori se toliko zbuni da ustukne i pritom otpozadi naleti pravo na gradonačelnika. „Ali, milorde, Katarina nije bila poslušna! Zar nije godinama prkosila kraljevoj volji otkad joj je rekao da ode i da želi da se razvede? Zar niste vi sami otišli tamo da je naterate na to, ali ona je uletela u svoju odaju i zaključala se, pa ste bili prinuđeni da se čitavih dvanaest dana posle Božića sve vreme dovikujete kroz vrata?“

„To nisam bio ja, već milord Safok“, odvrati vojvoda kratko. „Još jedan beskorisni izlapeli starac, jelda, Gregori? To je Čarls Brendon – onaj krupni čovek tamo sa onom bradurinom. A ja sam žilav momak s gadnom naravi. Uviđaš li razliku?“

„Ah“, kaže Gregori. „Sećam se sada. Mom ocu se ta priča toliko dopala da smo je izvodili kao predstavu za Bogojavljenje. Moj rođak Ričard je igrao milorda Safoka i nosio je vunenu bradu do pojasa. A gospodin Rejf Sedler je obukao žensku odeću i igrao kraljicu, vređajući vojvodu na španskom jeziku. Moj otac je igrao vrata.“

„Šteta što nisam pogledao taj komad.“ Norfok protrlja vrh nosa. „Ne, kažem ti, Gregori, sasvim iskreno.“ On i Čarls Brendon su stari neprijatelji i naslađuju se poniženjima onog drugog. „Šta li ćeš igrati ovog Božića?“

Gregori zausti da nešto kaže, ali odmah odustane. Budućnost je praznina puna neizvesnosti. On, Kromvel, mora da se umeša pre nego što je njegov sin popuni. „Gospodo, reći ću vam šta će biti geslo nove kraljice. Glasiće: *Spremna da se povinuje i služi.*“

Prostorijom se pronosi žagor iz kog se nazire odobravanje. Nadjača ga Brendonov grohotan smeh: „Bolje sprečiti nego lečiti, jelda?“

„I mi ostali to kažemo.“ Norfok iskapi kanarsko vino. „Ko god se bude protivio kralju u predstojećim godinama, gospodo, to neće biti

ovde prisutni Tomas Hauard.“ Upre prstom u svoje grudi, kao da inače ne bi znali ko je. Zatim potapše prvog sekretara po ramenu, po svemu prijateljski gest. „I šta sada, Kromvele?“

Ne dajte da vas to zavara. Ujka Norfok nije ni naš saveznik, ni istomišljenik, ni prijatelj. Udara nas da se uveri koliko smo čvrsti. Posmatra Kromvelov vrat kao u bika. Pita se kakvo sečivo bi ga najlakše prerezalo.

Deset je sati kad napuštaju društvo za stolom. Napolju se sunčeva svetlost probija kroz krošnje ostavljajući svetle šare na travi. On zađe u senku, a njegov sestrić Ričard Kromvel stane pored njega. „Ne bi bilo loše da obiđemo Vajata.“

„Jeste li dobro, gospodine?“

„Nikad bolje“, odvrati on kao iz topa.

Upravo je Ričard pre nekoliko dana odveo Tomasa Vajata u Kulu bez primene sile, bez naoružanih ljudi: odveo ga je u pritvor kao da idu u laganu šetnju pored reke. Zahtevao je da se prema zatočeniku postupa uljudno i da bude smešten u prijatnu odaju stražarnice kod ulazne kapije: do koje ih sada vodi tamničar Martin.

„Kako je ovaj zatvorenik?“, upita.

Kao da je taj zatvorenik bilo ko, a ne Vajat – jedan od njemu najdražih ljudi.

Martin kaže: „Čini mi se, ser, da ga je duboko uznemirilo to što su ona petorica izgubila glave pre neki dan.“

Tamničar to izgovori kao da se radi o nečemu beznačajnom, kao da su izgubili šešire. „Usuđujem se reći da se gospodin Vajat pita zašto se nije našao među njima. I zato korača tamo-amo po prostoriji, ser. Zatim sedne i stavi hartiju pred sebe. Izgleda kao da će nešto napisati, ali ne nalazi nijednu reč. Ne spava. Budan je u pola noći, traži da pripalim sveće. Privuče stolicu stolu, naoštri pero; u šest ujutru, pri dnevnoj svetlosti, odem da mu odnesem hleb i pivo, a na onoj hartiji nema nijednog slova, dok sveća i dalje gori. Čisto rasipanje.“

„Neka gore sveće kod njega. Platiću za sve što mu bude potrebno.“

„Premda moram reći – on je čovek veoma blage naravi. Nije ponosit kao ovi s druge strane. Henrija Norisa nazivaju Noris Preblagi, a ophodio se prema nama kao da smo psi. Eto kako može da se odredi da li je neko pravi gospodin – na osnovu toga da li vam se i dalje uljudno obraća i kad mu je život u opasnosti.“

„Zapamtiću to, Martine“, odvrati ozbiljnim tonom. „Kako je moje kumče?“

„Uskoro puni dve godine – možete li da poverujete?“

Te nedelje kad je Martinova kći došla na svet, Kromvel je bio u Kuli u poseti Tomasu Moru. Bilo je to na početku njihovog sučeljavanja; i dalje se nadao da će se Mor složiti s kraljem i spasti se. „Hoćete li joj vi biti kum?“ upitao ga je Martin tada. Odabrao je ime Grejs: tako se zvala i njegova najmlađa kći, koja je preminula pre nekoliko godina.

„Ne možemo da motrimo na zatočenika svakog trenutka“, kaže Martin. „Bojim se da će gospodin Vajat dići ruku na sebe.“

Ričard se nasmeje. „Ah, Martine, zar nikada u tamnici nisi imao pesnika? Onog koji uzdiše i slabo spava i koji se moli u stihu? Pesnike često savlada melanholija, ali umeju oni da se staraju o sebi kao i svi ostali ljudi. I njima su potrebni hrana i piće da utole glad i žeđ, a ako ih išta zaboli, to ćeš sigurno čuti.“

„Napiše sonet kada udari prst na nozi“, kaže on.

„Pesnici napreduju“, dodaje Ričard. „Njihovi prijatelji su ti koji trpe bol.“

Martin najavi njihov dolazak tiho lupnuvši na vrata, kao da ulaze u privatnu odaju nekog lorda. „Imate posetu, gospodine Vajate.“

Prostorijom plešu zraci svetlosti, pa mladić sedne za sto potpuno obasjan suncem. „Pomeri se, Vajate“, kaže Ričard. „Svetli ti čela na suncu.“

Kromvel zaboravlja koliko su mladi nemilosrdni. Kad kralj kaže: „Da li ja to ćelavim, Krame?“, on odgovori, „Oblik glave Vašeg veličanstva je po svim umetničkim merilima.“

Vajat pređe rukom po retkoj plavoj kosi. „Brzo opada, Riče. Dok napunim četrdesetu, nijedna žena me više neće pogledati sem ako neće da mi razbije glavu kašikom za razbijanje jaja.“

Vajat je jutros mogao i da se smeje i da plače, a u oba slučaja to ne bi značilo ništa. Još uvek živ pored petorice mrtvih, živ i zatečen što je to tako, on lebdi na rubu razdirućeg bola – kao čovek koji pokušava da održi ravnotežu na vrhu šiljka oslanjajući se samo vrhovima prstiju. To je ujedno i metoda ispitivanja za koju je čuo, ali je nikad nije primenio. Zatočenik se veže za gredu tako da su mu ruke ukrštene na leđima: telo mu visi i oslanja se samo tih nekoliko nesigurnih centimetara. Ako se pomeri ili mu odgurnete stopalo, čitava njegova težina će pasti na ruke, pa će iščašiti ramena. Taj deo postupka je potpuno nepotreban. Ne treba ga obogaljiti; samo ga treba držati tako, u ravnoteži, dok ne izvučete iz njega odgovore na sve što vas zanima.

„Uglavnom, već smo doručkovali“, kaže on. „Upravnik Kingston je takav nespretnjaković da smo očekivali da ćemo jesti buđav hleb.“

„Sve ovo je za njega novina“, kaže Vajat. „Mislim na obezglavljivanje kraljice Engleske i petorice njenih ljubavnika. Ne radi to čovek svakog dana.“

Njiše se, njiše na vrhu šiljka: uskoro će izgubiti ravnotežu i zaurlati. „Pretpostavljam da je gotovo? Inače ti ne bi bio ovde sa mnom.“

Ričard prođe kroz prostoriju. Stane iznad Vajata i pogleda njegov povijeni vrat; protrlja mu rame, prijateljski i snažno, kao što bi svom najdražem psu. Vajat se ne miče, samo sedi glave oslonjene na šake. Ričard podigne pogled, koji kao da govori: *Hoćete li da mu saopštite, gospodine?*

Kromvel nagne glavu prema svom bratancu: *Reci ti.*

„Bila je hrabra do samog kraja“, kaže Ričard. „Održala je kratak i jezgrovit govor, tražeći oprostaj i veličajući kraljevu milosrdnost, ali nije molila da joj ublaže kaznu.“

Vajat podigne pogled. Na njegovom licu se vidi zbunjenost. „Nikoga nije optužila?“

„Nije ona imala prava da ikoga optuži“, odvratila Ričard blago.

„Ali ti znaš kakvog je Ana duha. A i držali su je ovde dovoljno dugo, imala je vremena da razmisli i skuje planove. Sigurno je pomislila“, njegove plave oči pogledaju u stranu, „*Evo, ležim ovde zatočena bez*

ijednog dokaza da sam kriva. Sigurno se molila za onu petoricu koji su otišli bogu na istinu i sigurno se zapitala zašto Vajat nije među njima.“

„Svakako“, kaže on, „ali nije želela da vidi i tvoju glavu na ulici, zar ne? Znam da je i poslednji plamičak ljubavi među vama nestao, kao što znam i to da je bila podla do srži, ali svakako ne bi želela da na spisak muškaraca koje je unesrećila doda još jednog. Nije li tako?“

„Nisam to ni pomislio“, kaže Vajat. „Možda je smatrala da bi tako bilo pravedno.“

Kromvel poželi da se Ričard nagne i da šakom čvrsto zapuši Vajatu usta.

„Tome Vajate“, kaže on, Kromvel, „hajde da završimo sa ovim. Možda smatraš da će ti biti lakše ako se ispovediš – i ako zaista tako misliš, zatraži da ti dovedu sveštenika, reci šta moraš, neka te razreši grehova i plati mu da ćuti. Ali, za boga miloga, nemoj se ispovedati meni.“ A zatim doda blagim glasom: „Stigao si dovde. Učinio si ono što je bilo teško učiniti. Govorio si kad je trebalo govoriti. Ali ne govori više.“

„Ne smeš previše da udovoljavaš sebi“, kaže Ričard. „To će biti o našem trošku. Moj ujak je hodao po oštrici noža zbog tebe. Kraljeva sumnja u tebe bila je tolika da je samo moj ujak mogao da je odagna, jer te kralj ne bi saslušao, već bi te pogubio sa ostalima. Sem toga...“ Podigne pogled. „Gospodine, smem li da mu kažem? Sudu nije bio potreban dokaz koji si nam dao. Tvoje ime se nije pominjalo. Gospin brat je sam sebe osudio sopstvenim rečima, podsmevajući se kralju i prkoseći samom sudu, rekavši da Henri, uprkos junaštvu kojim se diči, nimalo ne poznaje veštinu i *vertu*⁴ da bi uradio ono što se radi sa ženom.“

„Da“, kaže on zaprepašćenom Vajatu u lice, „eto kakva je budala ispao Džordž Bolen, a ja sam morao da mučim muku s njim godinama.“

„A Džordžova žena je dala izjavu u kojoj ga je optužila“, kaže Ričard, „navodeći da je videla kako ljubi svoju sestru, i to s jezikom. U toj izjavi je opisala kako su provodili vreme nasamo, iza zatvorenih vrata.“

⁴ Umeće, veština, iskustvo, poznavanje određene oblasti. (fr.) (Prim. prev.)

Vajat odmakne svoju stolicu od stola. Podigne lice ka suncu, pa se njegov izraz više ne vidi od zaslepljujuće svetlosti.

„I Anine dvorkinje su svedočile protiv nje“, nastavi Ričard. „Ispricale su sve o iskradanju i dolascima po noći. Tako da je to bilo dovoljno i bez tvoje pomoći. One su bile svedoci njenih nepodopština već duže od dve godine.“

Ah, gospode, pomisli on, hajde da ovo više okončamo. Izvadi ispresavijane hartije iz kaputa i spusti ih na sto. „Evo tvog iskaza. Želiš li da ga uništiš sam ili da ja to učinim?“

„Ja ću“, odvrati Vajat.

Vajat mi ne veruje, pomisli on, *i dalje, čak ni sada. Sam bog zna da ga nisam prevario*. Prošle nedelje se iz sata u sat pogađao s kraljem boreći se za Vajatov život. Ono što je ponudio Henriju sve je što Vajat zna o optuženoj kraljici. Da li je to obuhvatalo i telesnu spoznaju – to nikad nije pitao Vajata niti će ga ikad pitati. Ubedivao je kralja da toga nije bilo – mada ne u mnogo reči. Ukoliko je obmanuo Henrija, bolje da ne zna. „Obećao sam tvom ocu da ću se brinuti o tebi. I, evo, činim to“, kaže mu on.

„Tvoj sam dužnik“, odgovori Vajat.

Crveni jastrebovi brzo i nisko nadleću zidine Kule. Kralj je odlučio da ne okači glave Aninih ljubavnika na Londonski most; želi da njegova prestonica bude čista i uredna za slučaj da odluči da se proveze kočijama sa svojom novom izabranicom. Jastrebovi su, dakle, ostali uskraćeni za svoj plen; nema sumnje, kaže on Ričardu, da zbog toga željno iščekuju Toma Vajata.

Ričard kaže: „Vidite kako je to. Vajat, to vam je jedan posve čestit i fin čovek. Čak ga i njegovi tamničari vole. I njegov nokšir mu se divi jer se udostojio da baš njega koristi.“

„Martin je pokušavao da sazna šta će biti s njim.“

„Jeste“, kaže Ričard, „pre nego što se previše veže za njega. I šta će biti?“

„Zasad je bezbedan tu gde je.“

„Je li gotovo s hapšenjima? Je li on bio poslednji?“

„Mislim da jeste.“

„Dakle, gotovo je?“

„Gotovo? A, ne, nikako.“

Tomas Kromvel sada ima pedeset godina. Njegove sitne oči i dalje dobro vide, telo mu je i dalje zdepasto i ništa ga ne može izbaciti iz ravnoteže; i dalje ima iste obaveze. Gde god se probudi, oseća se kao kod svoje kuće: kako u Kući svitaka u Čanseri lejnu, tako i u svojoj kući u Ostin frajarsu, u Vajtholu s kraljem i na bilo kom drugom mestu na kome se Henri zadesi. Ustaje u pet sati, pomoli se, ritualno se umije i uzme koji zalogaj da prekine noćni post. U šest počne da prima molioce, pri čemu mu je sestrić Ričard Kromvel uvek u blizini. Baržom prvog sekretara plovi do Griniča i vraća se u Hempton kort, do kovnice i oružarnice u Londonskoj kuli. Iako nije plemenitog roda, većina ljudi bi se složila da je on drugi čovek u Engleskoj. On zastupa kralja u pitanjima crkve. Ima dozvolu da sprovodi istrage u svim delokruzima vlasti i u okviru kraljevske palate. U glavi nosi engleske zakone, psalme i reči biblijskih proroka, stavke iz kraljevih računovodstvenih knjiga, kao i porodično stablo, veličinu imanja i prihod svakog imućnog stanovnika Engleske. Poznat je po dobrom pamćenju, a kralj voli da ga proverava pitajući ga da navede pojedinosti iz nekih manje poznatih sporova od pre dvadeset godina. Ponekad nosi grančicu osušenog ruzmarina ili rutvice i izmrvljuje na dlanu, kao da mu udisanje njihovog mirisa pomaže da se seti. Međutim, svi znaju da je to samo predstava. Jedino čega ne može da se seti jeste ono što nikad nije ni čuo.

Njegova glavna dužnost (kako se trenutno čini) jeste da kralju pronalazi nove žene i da se ratosilja starih. Njegovi dani su dugi i naporni, puni obaveza izrade nacrtu zakona i smišljanja načina da zabavi ambasadore. Ostaje da radi pri svetlosti sveće dugo posle letnjeg sumraka, kao i posle zimskih sutona, kada se smrkava već oko tri i

trideset. Čak ni noću nema vremena za sebe. Često spava u odaji pored kraljeve, jer ga Henri probudi u sitne sate i počne da mu postavlja pitanja o blagajničkim priznanicama ili mu prepričava svoje snove tražeći od njega da ih rastumači.

Ponekad pomisli kako bi bilo lepo da se ponovo oženi, pošto je prošlo već sedam godina otkako je ostao bez Elizabet i kćeri. Ipak, nijedna žena ne bi podnela takav život.

Kad se vrati kući, tamo ga čeka mladi Rejf Sedler, koji skine šešir kada ugleda svog gospodara. „Gospodine?“

„Gotovo je“, kaže on.

Rejf netremice posmatra lice svog gospodara iščekujući detaljniji opis događaja.

„Nema šta da se kaže. Pobožan kraj. Gde je kralj?“

„Gotovo da ga nismo ni videli. Otišao je između spavaće sobe i sobice za molitvu i popričao sa svojim kapelanom.“ Rejf je sada u kraljevoj privatnoj odaji, njegov čovek za vezu. „Mislio sam da treba da dođem za slučaj da imate neku poruku za njega.“

Misli na usmenu poruku. Da ne ostane pisani trag. Malo razmisli o tome. Šta da kažeš čoveku koji je upravo ubio svoju ženu? „Nemam nikakvu poruku. Idi kući, svojoj ženi.“

„Helen će biti drago što se njena gospa sada izbacila svih muka.“

To ga iznenadi. „Nije joj je valjda žao?“

Rejfu je nelagodno. „Ona misli da je Ana bila zaštitnica jevanđelja, a to, kao što znate, zauzima posebno mesto u srcu moje žene.“

„Ah, da“, kaže on. „Ali ja ga mogu štititi bolje.“

„Sem toga, smatram da su žene takve da, kad se jednoj nešto desi, sve to osećaju. One su saosećajnije od nas i svet bi bio zaista surov kada to ne bi bilo tako.“

„Ana nije bila saosećajna“, odvrati on. „Zar nisi ispričao Helen kako mi je pretela odrubljanjem glave? I da je nameravala, kako smo saznali, da liši života samog kralja.“

„Da, gospodine“, kaže Rejf, kao da mu povlađuje. „To je navedeno na sudu, zar ne? Ali Helen će me pitati – oprostite mi, za žene je to sasvim prirodno pitanje – šta će biti sa kćerkicom Ane Bolen. Da li će je se kralj odreći? Ne može biti siguran da je njen otac, ali ne može pouzdano znati ni da nije.“

„To i nije tako važno“, odvrati on. „Čak i da je Eliza Henrijeva, svakako je vanbračno dete. Kako sada znamo, njegov brak sa Anom nikad nije ni bio zakonit.“

Rejf se protrlja po glavi, pa mu se riđa kosa uspravi kao ćuba. „Pošto ni njegova zajednica s Katarinom nije bila zakonita, on zapravo nikad nije ni bio u braku. Dva puta mladoženja, nikada muž – da li se to ikada do sada desilo nekom kralju? Čak i u Starom zavetu? Molim ti se, Bože, da se gospodarica Simor baci na posao i podari mu sina. Nikako da dobijemo prestolonaslednika. Kralj ima kćer s Katarinom, ali ona je vanbračno dete. Ima kćer i sa Anom, ali i ona je vanbračno dete. Tako da preostaje samo njegov sin Ričmond, koji je, naravno, oduvek uživao status kopileta.“ Stegne svoj šešir. „Oдох ja.“

Žurno izade ostavivši vrata otvorena. Sa stepeništa dovikne: „Videćemo se sutra, gospodine.“

On ustane i zatvori vrata; međutim, zastane tu držeći se za dovratnik. Rejf je odrastao u njegovoj kući i nedostaje mu njegovo stalno prisustvo; danas ima svoju kuću, sopstvenu mladu porodicu u njoj, nove dužnosti na dvoru. Za njega je neizmerno zadovoljstvo da pomaže Rejfu da gradi svoj put. Voli ga kao da mu je rođeni sin, savesnog, istrajnog, pažljivog, a – što je najvažnije – kralj mu veruje i gaji naklonost prema njemu.

Ponovo sedne za sto. Tek je maj, pomisli, a već su dve engleske kraljice mrtve. Pred njim leži pismo Eustaša Šapuija, carskog ambasadora, premda Eustaš nije nameravao da to pismo dospe na njegov sto, a i novosti su sigurno već zastarele. Ambasador se služi novim šiframa, ali trebalo bi da je moguće dokučiti šta želi da kaže. Mora da se radovao kad je preneo caru Karlu da kraljeva konkubina broji poslednje sate.

Proučava pismo sve dok ne razabere vlastita imena, uključujući i sopstveno, a onda se vrati ostalim poslovima. Prepustiće to gospodinu Rajotesliju, neprikosnovenom majstoru za dešifrovanje.

***

Dok se gradom razleže zvuk zvona za večernju molitvu, čuje gospodina Rajoteslija u prizemlju kako se smeje s Gregorijem. „Dođi ovamo gore, Zovite Me“, dovikne mu – i mladić, preskačući po dva stepenika, dotrči s pismom u ruci. „Iz Francuske je, gospodine, od biskupa Gardinera.“ Da bi bio od pomoći, već ga je otvorio.

Zovite Me Rizli? Taj nadimak je nastao u šali još u vreme kad je Tom Vajat imao bujnu kosu, kad je Katarina bila kraljica, kad je Tomas Volsi vladao Engleskom i kad je on, Tomas Kromvel, spavao noću. Zovite Me se jednog dana pojavio u Ostin frajarsu – žgoljav mladić, živahan i obazriv kao zec. Primitili smo njegov rasparani dublet⁵, perje na šesiru, pozlaćeni bodež za pojasom; kako smo se smejali. Bio je naočit, sposoban, svadljiv i spreman da mu se izrazi divljenje. Na univerzitetu u Kembridžu Stiven Gardiner mu je bio predavač, a Stiven je imao mnogo čemu da ga podučiti; biskup pak nema strpljenja, a nešto u Zovite Me čezne za tim. On želi da ga slušaju, želi da govori; poput zeca, budno motri na sve što se dešava iza njegovih leđa, donekle zna, a donekle nagađa, uvek napet kao struna i razdražljiv.

„Gardiner kaže da na francuskom dvoru sve bruji od glasina, gospodine. Priča se da je počivša kraljica imala stotinu ljubavnika. Kralj Fransoa⁶ nalazi da je to zabavno.“

„Nisam ni sumnjao.“

„Uglavnom, Gardiner pita šta da im kaže, kao ambasador Engleske?“

„Možeš da mu pišeš. Reci mu sve što treba da zna.“ Malo porazmisli. „Ili ipak ne baš sve.“

Maštovitost Francuza će ubrzo nadomestiti sve detalje koje Stiven ne bude saznao: šta je preminula kraljica činila, s kim, koliko puta, u kojim pozama. Zatim doda: „Nije dobro iskušavati čoveka koji je u

⁵ Vrsta vatiranog muškog grudnjaka s rukavima, preko kog se nosio kaput, ogrtač ili viteški oklop. (Prim. prev.)

⁶ Kralj Fransoa I Valoa (1494–1547) smatra se prvim francuskim kraljem renesanse. (Prim. prev.)

celibatu ovakvom stvari. Na nama je, gospodine Rajotesli, da spasemo biskupa greha.“

Rajotesli ga pogleda u oči i nasmeje se. Pošto je van kraljevstva, Gardiner mora da se oslanja na Rajoteslija kako bi bio obavešten. Učitelj mora da čeka da učenik izvoli da mu prenese vesti. Rajotesli je na visokom položaju, on je čuvar državnog pečata. Pristojno zarađuje, ima lepu ženu i uživa kraljevu naklonost; trenutno ima punu pažnju prvog sekretara. „Izgleda da je Gregori lepo raspoložen“, kaže on.

„Gregoriju je drago što je pregurao ovaj dan. Nikad nije prisustvovao ovakvom događaju. Naravno, kao ni mi ostali.“

„Siroti naš vladar“, kaže Zovite Me. „Njegova dobrodušnost se previše zloupotrebljava. Nikad nijedan čovek nije toliko propatio zbog dve žene kao kralj zbog princeze od Aragona i Ane Bolen. Ženturače s poganim jezikom. I srcem punim zla.“ Sedne, ali na ivicu stolice. „Dvor nestrpljivo iščekuje, gospodine. Ljudi se pitaju da li je gotovo. Pitaju se šta vam je to Vajat rekao što nije zvanično zabeleženo na sudu.“

„Neka se pitaju.“

„Pitaju da li će ponovo biti hapšenja.“

„E, to jeste pitanje.“

Rajotesli se nasmeši. „Vi ste zaista vrhunski majstor u ovome.“

„Ah, ne znam.“ Umoran je. Kralju je bilo potrebno sedam godina da osvoji Anu. Tri godine da s njom vlada Engleskom. Tri nedelje da je izvede pred sud. Tri otkucaja srca da sve okonča. Ipak, uporedo je kucalo i njegovo srce i njeno. Napor koji je uložilo mora se dodati svemu ostalom što čini.

„Gospodine“, nagne se Zovite Me. „Trebalo da preduzmete nešto protiv vojvode od Norfoka. Poradite na tome da kralj izgubi poverenje u njega. Učinite to sada, dok je u nepovoljnom položaju. Možda se više neće ukazati ovakva prilika.“

„Stekao sam utisak da je vojvoda jutros bio veoma ljubazan prema meni. S obzirom na to da smo mu ubili sestričinu.“

„Tomas Hauard priča ljubazno s neprijateljima kao i s prijateljima.“

„Istina.“ Vojvotkinja od Norfoka, s kojom je vojvoda u zavadi, često upotrebljava iste reči: ako ne i gore.

„Čovek bi pomislio“, kaže Zovite Me, „da će odgmizati na svoje imanje i da će ga biti sramota sad kad su i Ana i njegov sestrić Džordž osramoćeni.“

„Ujka Norfok ne zna za sramotu.“

„Čujem da se svim silama trudi da Ričmond postane naslednik. Razmišlja ovako: *Ako moj zet postane kralj, a moja kći sedne na presto pored njega, čitava Engleska će biti pod mojom hauardovskom šapom.* Veli: 'Budući da su sva Henrijeva deca kopilad, najbolje je da odaberemo muško – Ričmond barem može da uzjaše konja i isuče mač, što je bolji izbor od leđi Meri, koja je patuljasta rastom i bolesna, a i od Elize, koja je još u uzrastu kad može da se uneredi u javnosti.'“

„Ričmond bi nesumnjivo bio dobar kralj“, kaže on. „Mada mi se ne dopada pomisao na to da sve drži u svojoj hauardovskoj šaci.“

Gospodin Rajotesli ga posmatra. „Prijatelji leđi Meri su spremni da je vrata na dvor. Kad Parlament bude sazvan, nadaju se da će biti proglašena naslednicom. Čekaju da ispunite obećanje. Očekuju da je zblížite s kraljem.“

„Je li?“ odvrati on. „Iznenaduješ me. Možda i jesam dao neko obećanje, ali to svakako nisam.“

Zovite Me izgleda razdraženo. „Gospodine, stare porodice su se ujedinile s vama, pomogle su vam da svrgnete Bolenove. Nisu to učinile tek onako. Nisu to učinile da bi Ričmond postao kralj i da bi Norfok stupio na čelo države.“

„Dakle, moram da biram između njih?“, upita on. „Sudeći po tome što govoriš, čini se da će se sukobiti i da će jedna strana pobediti, ili prijatelji leđi Meri ili Norfok. A ko god odnese pobjedu, krenuće protiv mene. Zar nije tako?“

Vrata se otvore. Zovite Me se trgne. To je Ričard Kromvel. „Koga si očekivao, Zovite Me? Biskupa vinčesterskog?“

Zamislite Gardinera kako izranja iz poda u kužnom oblaku sumpora, nasrćući rascepljenim kopitima, rasipajući mastilo svuda unaokolo.

Zamislite kako mu niz bradu cure bale dok prevrće kutije za nakit i novac i njuška po onome što je bilo u njima kolutajući zakrvavljenim očima. „Pismo od Nikolasa Kerjua“, saopšti Ričard.

„Jesam li vam rekao?“, kaže Zovite Me. „Merini ljudi. Već zakuvavaju.“

„A uzgred“, kaže Ričard, „mačka je ponovo pobjegla.“⁷

Kromvel požuri do prozora s pismom u ruci. „Gde je ona?“

Zovite Me je pored njega: „Gde treba da gledam?“

On polomi pečat. „Tamo! Penje se uz drvo.“

Pogleda pismo. Ser Nikolas traži sastanak.

„Je li ono mačka?“, Rajotesli će iznenađeno. „Onaj prugasti stvor?“

„Stigla je čak iz Damaska, u sanduku. Kupio sam je od jednog italijanskog trgovca po ceni koju ne možete ni da zamislite. Trebalo bi da ostane zatvorena da se ne bi parila s londonskim mačkovima. Moram da joj nađem prugastog mužjaka.“ Otvori prozor. „Kristofe! Popela se na drvo!“

Kerju zapravo zahteva okupljanje moćnih dinastija: porodice Kurtene, u čije ime će govoriti markiz od Egzetera, i porodice Pol, koju će zastupati lord Montegju. Te porodice su najbliže tronu, kao potomci starog kralja Edvarda i njegove braće. Oni tvrde da se zalažu za dobrobit kraljeve kćerke Meri, da zastupaju njene interese. Kad već ne mogu oni sami da vladaju Engleskom kao što je nekada vladala dinastija Plantagenet, nameravaju da vladaju stojeći iza kraljeve kćeri i vladajući iz senke. Tobož poštuju njeno poreklo, to što joj je majka, nekadašnja kraljica Katarina, rodom iz Španije. Za samu tužnu devojčicu ih nije naročito briga. *A kad budem video Meri, pomisli on, to ću joj i reći. Ona neće biti bezbedna pored ljudi koji žive od iluzija o prošlosti.*

Kerju, Kurteneovi, Polovi, svi odreda su papisti. Kerju je bio kraljev stari saborac, kao i prijatelj kraljice Katarine, u vreme kad su ta dva položaja bila u saglasju. On sebe vidi kao oličenje viteškog duha i miljenika sreće. Bolenovi su za Kerjua, Polove, Kurteneove i njihove

⁷ Ovaj izraz ima i preneseno značenje u engleskom jeziku – neka tajna se pročula. (Prim. prev.)

pristalice predstavljali pogrešan potez, grubu grešku koju je sada ispravio dželat. Nema sumnje da misle da je i Tomas Kromvel jedna takva greška koju treba ispraviti, koga treba srozati da bude trgovački pomoćnik kao što je nekad bio: koristan za pribavljanje novca, ali potrošna roba, rob kog pregaziš na putu do slave.

„Zovite Me je u pravu“, kaže on Ričardu. „Ser Nikolas mi se obraća s visine.“ Podigne pismo. „Ovi ljudi očekuju da se pojavim na njihov mig.“

„Očekuju da im budete na usluzi“, dobaci Rajotesli. „Ili će vas slomiti.“

Pod prozorom se okupila sva mladež u Ostin frajarsu, kuvari, službenici i razni pomoćnici. „Mislim da je moj sin sišao s uma“, kaže on. „Gregori“, poviče, „ne možeš da uhvatiš mačku mrežom. Već te je videla – skloni se odatle.“

„A gle Kristofa, trese drvo“, kaže Ričard. „Glupi mali idiot.“

„Poslušajte ovo pažljivo, gospodine“, molećivo će Zovite Me. „Pošto je prošle nedelje...“

„Prirodno je što uporno beži“, kaže Ričardu. „Dojadilo joj je da živi u celibatu. Želi da nađe dragana. Da, Zovite Me? Šta je to bilo prošle nedelje?“

„Ljudi pričaju o kardinalu. Kažu kako je Kromvel iskalio bes na Volsijevim neprijateljima za dve godine. Tomas Mor je mrtav. Kraljica Ana je mrtva. Posmatraju one koji su ga za života nipodaštavali – Brereton, Noris – premda Noris još i nije najgori...“

Noris je, pomisli on, bio dobar prema mom gospodaru – kad je bio pred njim. Samo se trudio da nešto uzme i iskoristi, eto kakav je bio Noris Preblagi: okoreli licemer. „Da sam hteo da se osvetim Volsijevim neprijateljima“, kaže on, „morao bih da pobijem pola Engleske.“

„Ja samo prenosim šta narod priča.“

„Stigao je mladi Dik Perser“, kaže Ričard. Nagne se kroz prozor. „Uhvati je, momče, pre nego što nam utekne negde po ovom mraku.“

„Pitaju ljudi“, kaže Rajotesli, „ko je bio najveći kardinalov neprijatelj? Odgovore – kralj. Onda pitaju – kad se ukaže prilika, kako će se Tomas Kromvel osvetiti svom vladaru, svom suverenu?“

Dole, u dvorištu na koje se spušta suton, lovci na mačku podižu ruke ka nebu kao da preklinju mesec. Mačka je visoko na drvetu, tek nejasan obris, koji može da uoči samo oštro oko: potpuno je opružena na grani, kao da je srasla s njom, dok joj udovi vise. On pomisli na Marlinspajka, kardinalovog mačka. Doneo ga je u Ostin frajars kad je bio toliko mali da je mogao da mu stane u džep. Međutim, kad je Marlinspajk porastao, otišao je dalje svojim putem.

Ja sam iznad ovoga, pomisli on, od ovog dana, ove svetlosti što gasne, ovih zamki. Ja sam kao mačka iz Damaska. Prevalio sam dug put da bih dogurao dovede i ovde visoko, na mojoj grani, više me ništa ne može uznemiriti niti zabrinuti, ma šta da urade.

Ipak, Rajoteslijevo pitanje pronađe neki uzan put do njegovog uma i u njemu ostavi hladan trag obeshrabrenosti, kao voda koja se niz usku pukotinu sliva u podrum. U neverici je: prvo – zato što to pitanje uopšte može da bude postavljeno. Drugo – zbog onoga ko ga je postavio. I treće – zato što ne zna odgovor.

Ričard se vrati u sobu: „Gospodine, šta to Kristof dole govori?“

Počne da prevodi: žargon onog malog nije lako razumeti. „Kristof se kune da u Francuskoj mačke uvek hvataju mrežom, da svako dete to ume i da će njemu biti zadovoljstvo da to pokaže ako samo budemo pažljivo posmatrali.“ Obrati se Rajotesliju: „Ovo tvoje pitanje...“

„Nadam se da se niste uvredili...“

„... je li ono dolazi od Gardinera?“

„Jer“, kaže Ričard, „ko bi sem onog prokletog sodomitskog biskupa vinčesterskog smislio takvo pitanje?“

„Ja samo prenosim Vinčesterove reči i to je sve“, odvrati Zovite Me. „Ne govorim u njegovo ime niti u njegovu korist.“

„Dobro“, kaže Ričard, „jer bih u suprotnom morao da ti otkinem glavu i obesim je o drvo sa sve mačkom.“

„Ričarde, veruj mi“, kaže Rajotesli, „da sam biskupov sledbenik, sedeo bih s njim u njegovoj ambasadi, a ne ovde s vama.“ Oči mu se ispune suzama. „Ja se svojiski trudim da shvatim namere prvog sekretara,

a vama je samo stalo do mačke i još hoćete da me zastrašite. Nagonite me da hodam po trnju.“

„Vidim rane“, odvrati Kromvel blago. „Kad budeš pisao Stivenu Gardineru, poruči mu da ću videti šta mogu da mu pribavim što se plena tiče. Džordž Bolen je primao po dve stotine funti godišnje od prihoda Vinčestera. Za početak, taj novac može da mu bude vraćen.“

Neće to umilostiviti biskupa, pomisli. To je samo znak dobre volje za razočaranog čoveka. Stiven se nadao da će me Ana Bolen povući za sobom kad padne.

„Govoriš o kardinalovim neprijateljima“, kaže Ričard. „Rekao bih da je i biskup Gardiner među njima. A opet, ne fali mu ni dlaka s glave, zar ne?“

„On ne misli tako“, odvrati Rajotesli. „Na kraju krajeva, on je bio kardinalov poverenik dok ga gospodar Kromvel nije izgurao. Bio je kraljev sekretar dok mu gospodar Kromvel nije preoteo položaj izmaknuvši mu tlo pod nogama. Kralj ga je otposlao iz kraljevstva i zna da se iza toga krije gospodar Kromvel.“

Istina. Sve je istina. Gardiner zna kako da naudi, čak i iz Francuske. Zna taj kako da ide niz dlaku protivniku da bi mu mudro zadao smrtonosni udarac. Kaže: „I sama pomisao na to da sam kivan na svog vladara samo je obična izmišljotina biskupovog bolesnog uma. Šta ja imam sem onoga što mi moj kralj podari? Ko sam ja? Ovo sam što sam zahvaljujući njemu. On je moj oslonac.“

„Želite li da prenesem odgovor Nikolasu Kerjuu? Hoćete li se sastati s njim? Mislim da bi valjalo to da učinite.“

„Da bi ga umirio?“, dobaci Ričard. „Ne.“ Zatvori prozor. „Kladim se na Persera da će je uhvatiti.“

„Ja bih svoj ulog stavio na mačku.“ Zamisli prizor ispod nje: kroz prizmu njenog krupnog oka udovi uzrujanih ljudi šire se poput traka, posežući za njom kroz tamu. Ona možda misli da se mole za nju. Možda misli da se popela do zvezda. Možda će tama ustuknuti pred njom pretvarajući se u pege i iskre svetlosti, dok će krovovi i zabati biti poput senki u vodi; a kad pažljivije pogleda mrežu, nema mreže, tu su samo kockice praznog prostora između niti.

„Mislim da treba da popijemo nešto“, kaže Rajotesliju. „Doneće nam sveće. A ubrzo će i naložiti vatru. Pošalji po Kristofa kad se vrati iz dvorišta. Neka nam pokaže kako Francuzi lože vatru. Tako ćemo moći i da spalimo Kerjuovo pismo, šta kažete na to, gospodine Rajotesli?“

„Šta ja kažem na to?“ Tako cinično ume da procedi samo sam Gardiner. „Kažem da je Norfok protiv vas, kao i biskup, a sada ćete natovariti na vrat i stare porodice. Neka vam je bog u pomoći, gospodine. Vi ste moj gospodar. Na usluzi sam vam i moliću se za vas. Ali tako vam svetih moštiju! Zar mislite da su ovi ljudi svrgnuli Bolenove da biste vi vodili glavnu reč?“

„Da“, dobaci Ričard. „Upravo to mislimo. Možda im to nije bila namera, ali nameravamo da to bude ishod.“

Koliko je Ričardova ruka mirna dok ujaku pruža čašu. Koliko je mirna njegova sopstvena dok je uzima. „Lord Lajl šalje ovo vino iz Kalea“, kaže on.

„Za pometnju u neprijateljskim redovima“, kaže Ričard. „A naše prijatelje neka prati sreća.“

Rajotesli će na to: „Nadam se da umete da razlikujete jedne od drugih.“

„Zovite Me, zagrej svoje jadno uzdrhtalo srce.“ Baci pogled prema prozoru i ugleda nejasan, zamagljen obris samog sebe. „Slobodno piši Gardineru i poruči mu da mu stiže novac. Posle toga treba da dešifrujemo nešto.“

Neko je doneo baklju u dvorište. Prigušeni plamsaj obasja okna. Njegova senka na prozoru podigne ruku; on nagne glavu ka njoj. „Pijmo u moje zdravlje.“

Te noći sanja smrt Ane Bolen u slikama. Na prvoj on stoji posmatrajući je kako korača prema gubilištu s nespretno navučenom špicastom kapom. Na drugoj ona kleči u belo kapi dok Francuz izdiže mač. Na poslednjoj je njena odrubljena glava umotana u laneno platno dok ga krv natapa oslikavajući na tkanini njeno lice.

Probudi se kad se tkanina razmota. Ako se njen lik i oslikao, on ga ne vidi, jer je potpuno ošamućen. Danas je 20. maj 1536. godine.